

Český Těšín a jeho proměny (nejen) v posledních 100 letech

11. díl: Mistřovice (s Koňákovem) a Mosty

Tento díl seriálu přibližujícího dějiny našeho města prostřednictvím ukávek z jednotlivých kapitol obsáhlé knihy vydané pod redakcí Radima Ježe, Davida Pindura a Henryka Wawreczky představuje další dvě městské části, původně samostatné obce Mistřovice (s osadou Koňákov) a Mosty u Českého Těšína. Mosty se v roce 1960 sloučily s Mistřovicemi a v této podobě byla obec v prosinci 1974 připojena k městu Český Těšín. Následující úryvky z textů knihy nám umožní nahlédnout do jejich bohaté historie, která sahá až do středověku.

Jerzy Cienciata (1834–1913), jeden z nejvýznamnějších rodáků z Mistřovic. Sedlák z gruntu č. p. 8 byl nejen mistřovickým starostou, ale i dlouholetým poslancem zemského sněmu v Opavě a v letech 1873–1879 dokonce poslancem říšské rady ve Vídni. Kromě toho byl aktivním protagonistou polského národního a spolkového života na Těšínsku, zastáncem česko-polské spolupráce a jako horlivý evangelík se angažoval také v evangelickém sboru v Těšíně (Muzeum Těšínska)

Mistřovice

Mistřovice, jejichž název se odvozuje povětšinou od školního mistra (jeho vlastnictví nebo nadání), jsou vesnicí středověkého původu a ještě v polovině 15. století byly alodiálním statkem (zmiňován jistý Levík z Mistřovic). V první čtvrtině 16. století již Mistřovice patřily těšínským Piastovcům. Jako přímý knížecí majetek (panství Těšínské komory) pak Mistřovice setrvaly do konce patrimoniální správy.

Koňákov, jedna ze dvou vsí tohoto jména v někdejší Těšínské knížectví, vystupuje na dějinnou scénu prokazatelně až 27. července 1483, kdy Ješek z Bukova postoupil těšínskému knížeti Kazimírovi II. *svú všecknú spravedlnost a právo na Kuoňakově a vrchné právo na Gnojníku a v Stríteži a v Hrušově i tu ves a[ne]jb zbuoží Elgotu*. Letopočet 1461, který v souvislosti s touto transakcí uvádí starší literatura, nemá oporu v archívních pramenech. Ves byla po několika dalších desetiletích knížecím majetkem. Dne

Okénková pohlednice z Mistřovic zobrazuje hostinec na Fibakovce, zahradnictví, obecnou školu a četnickou stanicí, kolem r. 1900 (Muzeum Těšínska)

7. dubna 1561 zakoupil za částku 500 zlatých od těšínských knížat Václava III. Adama a jeho syna Fridricha Kazimíra úředník těšínského panství Adam Rudzký z Rudz, který je zmíněn k roku 1567 jako zesnulý. Již k roku 1564 je jako držitel Koňákova připomínán Jiří Pelhřím z Třankovic, jenž statek vlastnil ještě v roce 1583. V letech 1588–1603 byl držitelem Václav Vilém Barský z Baště, manžel Kateřiny Pelhřimové z Třankovic. V roce 1593 se proti němu pokusili neúspěšně vzbouřit koňákovští poddaní. V prvních dvou deceniích 17. století vystupuje jako zdejší vrchnost Jan starší Rudzký z Rudz, poté statek opět přešel do rukou Pelhřímů z Třankovic, konkrétně Václava. Od roku

1666 přinejmenším do roku 1686 byl vlastníkem Maxmilián Prökl ml. z Proksdorfu. Již v průběhu 17. století zřejmě došlo k rozdělení statku na díly. Část Koňákova držela již roku 1674 Kateřina Šebišovská, roz. Kyselovská z Kyselova, dne 4. dubna 1711 prodala tento díl za 1 450 tolarů Janu Maxmiliánovi Saint Genois. Tento šlechtic prodal Koňákov 29. září 1712 za 9 500 tolarů baronovi Antonínu Liborovi Beesovi z Chrostiny, nejvyššímu výběřčimu daní Těšínského knížectví, jenž je zde doložen ještě v roce 1723. Od téhož roku byl vlastníkem části Koňákova Jiří Ferdinand Šebišovský. Přinejmenším od poloviny 20. let 18. století jsou dějiny statku Koňákov na několik desetiletí spjaty s rodem Beesů

Objekt české obecné školy v Koňákově postavený stavební firmou Jakuba Stejskala a Jindřicha Drábka ze Slezské Ostravy v roce 1926, 30. léta 20. století (Státní okresní archiv Frýdek-Místek)

Dřevěnka č. p. 25 v Mostech, r. 1953 (Muzeum Těšínska)

z Chrostiny, především s Karlem (1721–1785), zemským starším a přisedícím zemského soudu Těšínského knížectví, který na Těšínsku vlastnil také statky Dolní Lištnou, Dolní Třanovice, Hnojník, Nebory a Rakovec. Ke koňákovskému statku náleželo také několik usedlostí z osady Koty, další část Kotů sdílela osudy s Horním Žukovem. Karel Bees z Chrostiny 28. září 1773 prodal svobodníkům několik vrchnostenských usedlostí v Koňákově. Jeho dcera Karolína Josefa připojila zděděný statek Koňákov s částí osady Koty k panství Chotěbuz, které vlastnila od roku 1780 se svým prvním manželem Františkem Trachem z Březí. V roce 1805 pak táž šlechtična prodala statek Chotěbuz s vesnicemi Chotěbuz, Koňákov a Zpupná Lhota Těšínské komoře, s níž sdílel Koňákov osudy do zrušení patrimoniální správy. Samotný statek Koňákov s panským dvorem byl ve druhé polovině 19. století pronajímán. Součástí majetku komorního velkostatku však zůstal až do konce první světové války, zdejší někdejší majetek Habsburků přešel v roce 1923 do vlastnictví čs. státu a byl spravován Ředitelstvem státních lesů a statků ve Frýdku (státní statek Český Těšín).

Mistřovice byly v polovině 16. století již etablovanou a sídelně ustálenou lokalitou, v níž těšínská knížata potvrdila fojství a krčmu. Město Těšín zde již před rokem 1565 uplatňovalo milové právo. Po celé 16. století se zde nacházelo jedenáct usedlostí, všechny, včetně fojství a mlýna, byly selské. Podle urbáře z roku 1577 vrchnost dostávala z celého rustikálu ročně na penězích ve svatojiřském a svatomichalském termínu 10 zlatých 8 grošů 6 haléřů, honného platu v termínu tříkrálovém a svatojiřském 3 zlaté 2 groše, v naturálních 8 věrtelů pšenice a po šesti věrtelích pšenice a ova, 44 slepic a 440 vajec. Fojt odváděl pouze peněžité platy a mlynář Křístek se vykupoval z roboty částkou 18 grošů ročně. Do konce 17. století se počet usedlostí v Mistřovicích ustálil na 13, výjimkou jsou údaje pro rok 1619, kdy je jich zaznamenáno dokonce 19. Urbář Těšínské komory z roku 1755

zde uvádí 18 usedlostí, přičemž je zjevný nárůst počtu domkářů (chalupníků) a slábnutí zastoupení selské vrstvy. V obci se nacházela dvě volenství, z nichž jedním bylo dědičné fojství. Pokles úrovně mistřovických hospodářství v důsledku zvětšování rustikální půdy se již v 17. století promítl do poměrně častého zbíhání poddaných z půdy a vzniku tzv. poustek. Pro ilustraci poměrů uvedme jeden z případů, kdy byla vrchnost nucena osadit opuštěné grunty novými poddanými s dočasným prominutím robotních povinností. Například 6. července 1654 koupil *grunt a pustky* po zběhlém Řehoři Gřesovi z Mistřovic jistý Pavel Zamarský za 20 rýnských zlatých. V zápise transakce je doslova uvedeno: *při tom gruntu jest všechno budovani opuštěno a že se sám budovati musí, tolikéž že zemja pronajímáním od prvšého hospodáře jest vyplukaná i nejmenší grunt jest, z tej příčiny, chtíc aby grunt pustkami nestal, se jemu roboty panské do roku pořad sběhlého puštějí.*

Mosty u Českého Těšína

Podobně jako v sousedním Dolním Žukově i v Mostech se spolkový život aktivoval poměrně pozdě, což bylo snad způsobeno prevažujícím zemědělským charakterem obce s prioritami v rostlinné a živočišné výrobě. Prvním písemným pramenem doloženým mosteckým spolkem byl polský sbor dobrovolných hasičů (Ochotnicza Straż Ogniwa), který vznikl v létě roku 1913. Na ustavující schůzi konané 20. července 1913 byl zvolen výbor, jehož předsedou byl zvolen řídicí učitel Jan Twardzik a velitelem Josef Kocur. Záhy byla zakoupena stříkačka, hadice a výstroj. V roce 1920 byla postavena hasičská zbrojnice (dnes Formanská č. p. 378) po pozdějších přestavbách dodnes sloužící svému účelu. Majitel cihelny Eugen Fulda, který byl rovněž členem sboru, věnoval k výstavbě 7 000 cihel. Charakter sboru byl i v období první republiky polský a byl součástí zastřešujícího sdružení Związek Polskich Straży Pożarnych v Czechostowacji. V roce 1937 byla zakoupena motorová stříkačka, církevně požehnaná 1. května 1937. Stejně jako v jiných námi sledova-

ných obcích tvořících dnes místní částí Českého Těšína i v Mostech vznikaly po rozdělení Těšínska v roce 1920 spolky podle národnostního principu. Většinou byly personálně propojeny s mosteckým učitelstvem a aktivitami se částečně prolínaly s činností české a polské školy. Z polských spolků vznikly v Mostech v období první republiky Gmina Rodzina Opiekuńcza (zal. 1923) či divadelní Grono Młodzieży Amatorskiej, které zde působilo pouze v letech 1924–1927. Jako poněkud čilejší se jeví české spolkové aktivity. Dne 20. prosince 1920 se v Mostech konala ustavující schůze odboru Matice osvěty lidové (později Slezské matice osvěty lidové) se 45 členy. Hybnou silou matiční činnosti byl až do konce 20. let řídicí učitel české školy Alois Bura, spolek se prosazoval v kulturní, osvětové a školské činnosti a disponoval poměrně rozsáhlou českou knihovnou. Členové mosteckého odboru se aktivně účastnili také významnějších matičních akcí v nedalekém okresním městě. 11. listopadu 1928 byla v mistřovickém hostinci Fibakovka

Meliorační práce na pozemcích jednotného zemědělského družstva v Mostech u Českého Těšína, květen 1960

(foto: Ota Gavenda, Muzeum Těšínska)

Dívčí sokolský úbor odboru Tělocvičné jednoty Sokol Mosty – Mistřovice, náležel Libuši Moskalové (1925–2013), 30. léta 20. století (Muzeum Těšínska)

založena Tělocvičná jednota Sokol Mosty – Mistřovice, zpočátku jako Odbor TJ Sokol Český Těšín. Starostou byl zvolen strážmistr ve výslužbě Josef Kielkovský a jednatelem mostecký učitel Karel Bártel. Počet členů zdejší jednoty vzrůstal, avšak s hospodářskou krizí začala činnost stagnovat. Přesto došlo 4. března 1936 k jejímu osamostatnění. Kromě vlastních sportovních aktivit Sokol pořádal (podobně jako Odbor Slezské matice osvěty lidové) plesy či divadelní představení a přispíval tak až do podzimu 1938 k obohacování kulturního života v obci. V období první republiky v Mostech působila také místní skupina odborového Ústředního československého svazu zemědělských a lesních dělníků (zal. 1923) či odbočka Svazu československé mládeže socialistické (zal. 1923). Činnost všech českých spolků a organizací v obci byla ukončena při polském záboru již v říjnu 1938. O rok později totéž potkalo zbývající polské spolky, v období německé okupace v obci působil pouze hasičský sbor s oficiálním německým velením.

David Pindur